

Rīgas Stradiņa universitāte
Psiholoģijas laboratorija
Testu un aptauju reģistrs

1. Nosaukums latviešu valodā, autora vārds uzvārds, adaptācijas vai izveides gads:

Reliģiskās problēmu pārvarēšanas skalas īsā versija, brief RCOPE, adaptācija Ingrīda Trups-Kalne, 2019, RSU.

2. Instrumenta nosaukums oriģinālvalodā (adaptētajam instrumentam), autora vārds uzvārds, izveides gads:

Brief Religious Coping Scale, Brief RCOPE, Pargament, K., Feuille, M., & Burdzy, D., 2011.

3. Instrumenta vispārīgs raksturojums (ko mēra, cik un kādas skalas un jautājumi, atbilžu sniegšanas forma, atslēga jeb atbilžu interpretācija u.c.):

Reliģiskās problēmu pārvarēšanas skalas īsā versija (Brief Religious Coping Scale, Brief RCOPE; Pargament, 1998;) ir vienkāršota pilnās RCOPE versija, kas izveidota, lai novērstu pilnās versijas vājos aspektus. Sākotnējo RCOPE versiju veidoja 21 apakšskala, 105 panti. Sākotnēji tika izvirzīta hipotēze, ka aptaujā minētie apgalvojumi atbilst vai nu vairāk pozitīvajam vai negatīvajam reliģiskās problēmu pārvarēšanas stilam, arī izpētošās faktoranalīzes rezultāti atklāja, ka panti veido skaidru divu faktoru struktūru. Pantu satura analīze atklāja, ka vienu faktoru veido pozitīvās reliģiskās problēmu pārvarēšanas panti, bet otru – negatīvās reliģiskās problēmu pārvarēšanas panti. Pēc tam katrā faktorā tika izdalīti septiņi panti ar vislielākajiem faktoru svāriem, kas skaidri atbilst vienam faktoram, kā arī panti no dažādām apakšskalām, kas vislabāk atklāj attiecīgā reliģiskās problēmu pārvarēšanas stratēģijas specifiku. Tā kā latviešu valodā adaptētā RCOPE pilnā versija neveidoja oriģinālajai atbilstošu faktoru struktūru un arī iekšējās saskaņotības vairākās skalās bija neapmierinošas (Lietaviete un Trups-Kalne, 2013), maģistra darbā (Trups-Kalne, 2019) pētījumā tika adaptēta šī instrumenta īsā versija *Brief RCOPE*. Pēc atļaujas saņemšanas no aptaujas autora K. Pargamenta (sk 2. pielikumu) notika aptaujas apgalvojumu tulkošana no angļu valodas latviešu valodā, ko veica divas neatkarīgas profesionālas tulkotājas. Pēc tam notika tulkojumu salīdzināšana un tulkojuma versijas izvēlēšanās, kas tika salīdzināts ar oriģinālo versiju. Pēc pantu gala versijas izvēles notika aptaujas pilotversijas pārbaude ar pieciem respondentiem, kurā notika skalas acīmredzamās validitātes pārbaude un nepieciešamo korekciju ieviešana.

RCOPE īso versiju veido divas apakšskalas – *Pozitīvā un Negatīvā* reliģiskā problēmu pārvarēšana, katrā 7 apgalvojumi. Pozitīvā reliģiskā pārvarēšana ietver apgalvojumus par garīgā atbalsta meklēšanu, piedošanu, sadarbību un reliģisko saikni ar citiem, reliģisko attīrīšanos, labvēlīgu reliģisko novērtējumu un reliģisko fokusēšanos. Negatīvā reliģiskā problēmu pārvarēšana ir saistīta ar garīgās/reliģiskās saiknes trūkumu, situācijas novērtējumu kā Dieva sodu, dēmonisku situācijas novērtējumu un skaidrojumu, kā arī šaubām par Dieva spēku. Skalu veido 14 panti, vērtējums tiek sniegts 4 punktu Likerta skalā (no 1 – nekad līdz 4 – ļoti bieži) atkarībā no tā, cik bieži, saskaroties ar dažādām dzīves problēmām, viņi to lieto. Atbildes sniedz rakstveidā vai papīra vai elektroniskā veidā. Testa mērķa populācijas raksturojums – pieaugušie, neatkarīgi no reliģiozitātes izteiktības, pamatā lieto monoteistisko reliģiju (Kristietība, Islāms) ticīgo izlasēs.

Profesionālā kvalifikācijas, kas nepieciešama testa lietošanai – speciāla apmācība un sertifikācijas nav nepieciešama, var lietot psihologi, reliģijas pētnieki, pastorālie darbinieki un konsultanti, sociālie darbinieki u. c.

4. Informācija par instrumenta lietošanas noteikumiem.

Latviskotā versija ir Psiholoģijas laboratorijas rīcībā un mūsu rīcībā ir informācija, ka aptauja ir brīvpieejas, tomēr lūdzam patstāvīgi pārbaudīt aktuālo autortiesību informāciju par aptaujas izmantošanas nosacījumiem Jūsu intereses brīdī. Adaptācijas autores kontaktinformācija: Ingrīda Trups-Kalne, ingrida.trups-kalne@rsu.lv.

5. Īsa pamatinformācija par adaptētā vai izveidotā instrumenta psihometriskajiem rādītājiem (piem. Kronbaha alfas koeficients) un/vai izlases raksturojums:

Pētījuma (Trups-Kalne, 2019) ietvaros notika Reliģiskās problēmu pārvarēšanas skalas īsās versijas (*RCOPE brief*) adaptācija. Pēc pētījuma datu ievākšanas notika aptaujas *RCOPE* īsās versijas faktoriālās validitātes pārbaude. Sākotnēji tika veikta izpētošā faktoranalīze, izmantojot galveno asu faktoru izgūšanas metodi, piemērojot varimaksa rotāciju ar Kaizera normalizāciju. Iegūtie rezultāti: KMO = 0,82, kas norāda, ka faktoru analīzē izmantotā izlase pēc apjoma ir bijusi adekvāta, Bertleta testa rādītājs $\chi^2(91) = 1533,03$, $p < 0,001$, norāda, ka korelācija starp mainīgajiem ir bijusi pietiekami cieša.

Faktoranalīzes rezultātā tika iegūts trīs faktoru modelis, kas izskaidro vairāk nekā 57,4 % mainīgo lielumu dispersijas. 1. tabulā ir redzami faktoranalīzes rezultāti – pantu faktoru svāri un izskaidrotās dispersijas procenti katrai skalai.

1. tabula

RCOPE īsās versijas izpētošās faktoru analīzes rezultāti

<i>RCOPE</i> īsās versijas panti	Faktori			h^2
	<i>F 1</i>	<i>F 2</i>	<i>F 3</i>	
2. Meklēju Dieva mīlestību un rūpes.	0,80	-0,10	0,06	0,65
1. Meklēju ciešāku saikni ar Dievu.	0,78	-0,12	-0,05	0,62
4. Cenšos īstenot savus plānus kopā ar Dievu.	0,77	0,08	-0,23	0,65
3. Meklēju Dieva palīdzību, lai atbrīvotos no dusmām.	0,72	-0,01	0,14	0,54
5. Cenšos saskatīt, kā Dievs mani mēģina stiprināt šajā situācijā.	0,70	-0,13	0,11	0,52
6. Lūdzu piedošanu par saviem grēkiem.	0,51	0,21	0,38	0,508
7. Pievēršos reliģijai/ticībai, lai pārstātu raizēties par savām problēmām.	0,46	0,04	0,42	0,39
11. Šaubos par Dieva mīlestību pret mani.	-0,13	0,78	0,21	0,66
12. Prātoju, vai mana baznīca mani ir atstājusi.	0,05	0,74	0,04	0,54
14. Šaubos par Dieva spēku.	-0,20	0,67	0,18	0,52
8. Prātoju, vai Dievs mani ir atstājis.	-0,06	0,64	0,47	0,63
9. Jūtos Dieva sodīts/a par manu dievbijības trūkumu.	-0,07	0,39	0,75	0,72
10. Vēlos saprast, ko esmu izdarījis Dievam, ka Viņš mani soda.	-0,04	0,41	0,70	0,67
13. Secinu, ka ļaunais gars liek tam notikt.	0,14	0,09	0,59	0,38
Īpašvērtība pēc rotācijas	3,40	2,48	2,11	--
% no dispersijas	24,25	17,74	15,06	57,04

Treknrakstā attēlots faktoru svārs virs 0,40. Faktori iegūti ar galveno faktoru asu metodi (*Principal Axis Factoring*), piemērojot varimaksa rotāciju ar Kaizera normalizāciju.

Izpētošās faktoranalīzes rezultātā iegūtais trīs faktoru modelis daļēji atbilst aptaujas autora prezentētajam divu faktoru modelim. Pirmajā faktorā, kas izskaidro 24,25% no mainīgā variācijas, ar

pietiekami augstiem faktora svāriem atrodas aptaujas panti, kas atbilst pozitīvajai reliģiskajai problēmu pārvarēšanai. Otrajā faktorā (izskaidro 17,74% no mainīgā variācijas) – negatīvajai reliģiskajai problēmu pārvarēšanai atbilstoši panti, savukārt, trešajā faktorā (izskaidro 15,06% no mainīgā variācijas) – negatīvajai reliģiskajai problēmu pārvarēšanai atbilstoši panti, kuros grūtās dzīves situācijas un problēmas, ar kurām saskaras dzīvē, tiek skaidrotas kā Dieva sods un ļaunā gara darbības rezultāts. Interesanti, ka šajā faktorā ir diezgan augsti faktoru svāri (0,42) pantam no pozitīvās reliģiskās problēmu pārvarēšanas apakšskalas, kas reliģiju interpretē instrumentālā veidā – kā iespēju distancēties un nedomāt par dzīves problēmām.

2. tabula

RCOPE brief divu komponentu struktūras pārbaudes rezultāti

<i>RCOPE īsās versijas panti</i>	<i>Komponenti</i>		<i>h²</i>
	<i>K 1</i>	<i>K 2</i>	
<i>2. Meklēju Dieva mīlestību un rūpes.</i>	0,79	-0,08	0,64
<i>1. Meklēju ciešāku saikni ar Dievu.</i>	0,75	-0,16	0,59
<i>3. Meklēju Dieva palīdzību, lai atbrīvotos no dūsmām.</i>	0,73	0,05	0,53
<i>5. Cenšos saskatīt, kā Dievs mani mēģina stiprināt šajā situācijā.</i>	0,72	-0,06	0,52
<i>4. Cenšos īstenot savus plānus kopā ar Dievu.</i>	0,67	-0,13	0,47
<i>6. Lūdzu piedošanu par saviem grēkiem.</i>	0,63	-0,02	0,39
<i>7. Pievēršos reliģijai/ticībai, lai pārstātu raizēties par savām problēmām.</i>	0,55	0,23	0,35
<i>9. Jūtos Dieva sodīts/a par manu dievbijības trūkumu.</i>	0,05	0,79	0,63
<i>8. Prātoju, vai Dievs mani ir atstājis.</i>	-0,04	0,79	0,62
<i>10. Vēlos saprast, ko esmu izdarījis Dievam, ka Viņš mani soda.</i>	0,07	0,77	0,60
<i>11. Šaubos par Dieva mīlestību pret mani.</i>	-0,19	0,72	0,56
<i>14. Šaubos par Dieva spēku.</i>	-0,25	0,63	0,46
<i>12. Prātoju, vai mana baznīca mani ir atstājusi.</i>	-0,05	0,57	0,33
<i>13. Secinu, ka ļaunais gars liek tam notikt.</i>	0,26	0,45	0,27
<i>Īpašvērtība pēc rotācijas</i>	3,56	3,40	--
<i>% no dispersijas</i>	25,39	24,28	49,67

Treknrakstā attēlots faktoru svārs virs 0,40. Faktori iegūti ar galveno komponentu metodi (Principal Component Factoring), piemērojot varimaksa rotāciju ar Kaizera normalizāciju.

Nākamajā faktoriālās validitātes pārbaudes solī notika aptaujas autoru piedāvātā divu faktoru modeļa pārbaude. Tādēļ tika veikta faktoranalīze, izmantojot galveno komponentu izgūšanas metodi, kā arī fiksētu divu faktoru modeli, piemērojot varimaksa rotāciju ar Kaizera normalizāciju. KMO = 0,83, kas norāda, ka faktoru analīzē izmantotā izlase pēc apjoma ir bijusi adekvāta, Bertleta testa rādītājs $\chi^2(91) = 1533,02$, $p < 0,001$, norāda, ka korelācija starp mainīgajiem ir bijusi pietiekami cieša. Ar iegūto faktoru struktūru var iepazīties 4. tabulā. Iegūtais divu faktoru modelis izskaidro 49,7% no variācijas, iegūta skaidra divu faktoru struktūra, kurā visi aptaujas panti atrodas oriģinālajai aptaujas versijai atbilstošā faktorā ar pietiekoši augstiem faktora svāriem. Pirmo komponentu veido pozitīvās reliģiskās problēmu pārvarēšanas panti, bet otro – negatīvajai reliģiskajai problēmu pārvarēšanai atbilstoši panti. Arī abu skalu – pozitīvās un negatīvās reliģiskās problēmu pārvarēšanas skalas – iekšējās saskaņotības rādītāji Kronbaha alfa ir augsti – 0,82 un 0,80. Tādējādi iegūtie rezultāti apliecina, ka latviešu valodā adaptētās aptaujas versijai piemīt laba faktoriālā validitāte un skalu iekšējā saskaņotība, un instruments ir droši izmantojams pētniecībā.

Informatīvie avoti:

Pargament, K. I. (1997). *The psychology of religion and coping: Theory, research, practice*. New York: Guilford Press.

Pargament, K.I., Koenig, H.G., & Perez, L. (in press). The many methods of religious coping: Initial development and validation of the RCOPE. *Journal of Clinical Psychology*.

Pargament, K.I., Smith, B.W., Koenig, H.G., & Perez, L. (1998a). Patterns of positive and negative religious coping with major life stressors. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 37(4), 711-725.

Pargament, K.I., Tarakeshwar, N., Ellison, C.G., & Wulff, K.M. (1998b). Religious coping among the religious: the relationships between religious coping and well-being in a national sample of Presbyterian clergy, elders, and members. Paper presented at the Society for the Scientific Study of Religion. Montreal, Canada

Informāciju sagatavoja Ingrīda Trups-Kalne, Dr.psych. Informācija par oriģinālās testa versijas publicēšanas avotu: Pargament, K., Feuille, M., & Burdzy, D. (2011). The Brief RCOPE: Current Psychometric Status of a Short Measure of Religious Coping. Religions , 2(1), 51-76. <https://doi.org/10.3390/rel2010051>.

Informācija par lokālās testa versijas publicēšanas avotu: Trups-Kalne, I. (2019). Personības iezīmju, Dieva tēla uztveres un reliģiozitātes saistība ar reliģisko problēmu pārvarēšanu Latvijas Romas katoļu pieaugušo izlasē. Maģistra darbs. RSU.

Ja Jums rodas jautājumi par šo aprakstu, interesē RSU adaptētie vai izveidotie instrumenti, to pieejamība, izmantošanas iespējas, kā arī rodas jebkuri jautājumi saistībā ar testu un aptauju reģistru, sazinieties ar Psiholoģijas laboratorijas testu un aptauju reģistra atbildīgo kontaktpersonu. Kontaktinformāciju meklējiet reģistra mājas lapā: <https://www.rsu.lv/psihologijas-laboratorija/testu-aptauju-registrs>